

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน
กรมการพัฒนาชุมชน
กลุ่มงานส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชน

คำนำ

กรมการพัฒนาชุมชน ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระราชทานไว้ในโอกาสต่างๆ มาเป็นหลัก ในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจหลักของกรมการพัฒนาชุมชน คือ การ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านกระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนและส่งเสริมการบริหารจัดการ โดยชุมชน

“แนวทางการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง” เล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่หลักการ สาระสำคัญของการดำเนินงานตามแนวคิดและการประยุกต์ ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนาหมู่บ้าน ที่กรมการพัฒนาชุมชน ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้จังหวัด อำเภอ ดำเนินการเพื่อไปขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่เป้าหมาย กรมการพัฒนาชุมชน หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้จะเป็น ประโยชน์ในการเรียนรู้ และนำไปปรับใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน ให้เป็น “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง” ที่มีเป้าหมายให้ประชาชน ในหมู่บ้านมีวิถีชีวิตแบบพอเพียงและมีความสุข รวมทั้งสามารถ เชื่อมโยงสู่การพัฒนาในมิติต่างๆ ตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาล และการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กรมการพัฒนาชุมชน

สิงหาคม 2560

สารบัญ

ส่วนที่ 1

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการทรงงาน 03

ส่วนที่ 2

หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ 15

ส่วนที่ 3

กระบวนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ 26

ส่วนที่ 4

เครื่องมือในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 44

ส่วนที่ 5

กระบวนการขับเคลื่อนการน้อมนำหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต 49

ภาคผนวก

61

ส่วนที่ 1

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการทำงาน

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับ ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและ บริหารประเทศให้ดำเนินไปใน **ทางสายกลาง** โดยเฉพาะ การพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ **ความพอเพียง** หมายถึง **ความพอประมาณ** **ความมีเหตุผล** รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง**มีระบบภูมิคุ้มกัน**ในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ **ความรอบคอบ** และ **ความระมัดระวัง**อย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจ ในทุกระดับ ให้มีสำนึกใน**คุณธรรม**

ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก ได้เป็นอย่างดี

* สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ประมวลจากพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระราชทานในโอกาสต่างๆ โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542

ความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ มิได้มุ่งหวัง

ที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญอย่างรวดเร็วแต่เพียง
อย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้
ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้น
ที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

หลักการพึ่งตนเอง หันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมา
ปฏิปทา) ในการดำรงชีวิต ให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยใช้หลักการ
พึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

1. **ด้านจิตใจ** ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง
มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจ
เอื้ออาทร ประณีประนอม ซื่อสัตย์สุจริตเห็นประโยชน์ส่วนรวม
เป็นที่ตั้ง ดังกระแสดัง พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทร-
มหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เกี่ยวกับการพัฒนาคน ความว่า

“...บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือ ความหนักแน่น
มั่นคงในสุจริตธรรมและความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ
ทั้งต้องมีกุศโลบาย หรือวิธีการอันแยบยลในการปฏิบัติงาน
ประกอบพร้อมด้วย จึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิด
ประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน...”

2. **ด้านสังคม** แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ ดังกระแสดัง
พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
รัชกาลที่ 9 ความว่า

“...เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกัน ไม่ลดหลั่น
จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้
มีการประชาสัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุน
สนับสนุนกัน...”

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งการเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดหลักการของความยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังกระแสพระราชดำริสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ความว่า

“...ถ้ารักษาสິงแวดล้อมให้เหมาะสมนี้กว่าอยู่ได้อีกหลายร้อยปี ถึงเวลานั้นลูกหลานของเราก็อาจหาวิธีแก้ปัญหาต่อไป เป็นเรื่องของเขาไม่ใช่เรื่องของเรา แต่เราก้ทำได้ ด้รักษาสິงแวดล้อมไว้ให้พอสมควร...”

4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้เฉพาะที่ สอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ สังคมไทย และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง ดังกระแสพระราชดำริสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ความว่า

“...การเสริมสร้างสิ่งที่ชาวบ้านชนบทขาดแคลนและต้องการ คือความรู้ในด้านเกษตรกรรม โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสิ่งที่เหมาะสม...”

“...การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาดในงานอาชีพหลัก ของประเทศย่อมจะมีปัญหา...”

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมการพัฒนา มักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มี การมุ่งที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่พอกินพอใช้ และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น

ดั่งกระแสพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ความว่า

“...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุข พอมีพอกิน เป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง...”

“...หากพวกเราร่วมมือร่วมใจกันทำสักเศษหนึ่งส่วนสี่ประเทศชาติของเราก็สามารถรอดพ้นจากวิกฤติได้...”

(ที่มา : เศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ; 2552)

หลักการทรงงาน 23 ประการ¹

1. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ

การที่จะพระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่ง จะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบ ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ตามความต้องการของประชาชน

¹ หลักการทรงงาน ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (สำนักพระราชวัง)

หลักการทรงงาน 23 ประการ¹

2. ระเบิดจากข้างใน

หมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว

3. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก

ทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาก็จะเริ่มจากจุดเล็กๆ (Micro) คือ การแก้ไขปัญห เฉพาะหน้าที่คนมักจะมองข้าม “...ถ้าปวดหัวคิดอะไรไม่ออก... ต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อนเพื่อให้อยู่ในสภาพที่คิดได้...”

4. ทำตามลำดับขั้น

ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นที่สุดของประชาชนก่อน ได้แก่ สาธารณสุข ต่อไปจึงเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสิ่งจำเป็นสำหรับประกอบอาชีพ การพัฒนาประเทศต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่ก่อน จึงค่อยสร้าง ค่อยเสริมความเจริญ และเศรษฐกิจขั้นสูง โดยลำดับต่อไป

5. ภูมิสังคม

การพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงถึง

(1) ภูมิประเทศของบริเวณนั้น (ดิน, น้ำ, ป่า, เขา ฯลฯ)

(2) สังคมวิทยา (นิสัยใจคอของผู้คน ตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น)

หลักการทรงงาน 23 ประการ¹

6. องค์กรรวม

ทรงมีวิธีคิดอย่างองค์รวม (Holistic) หรือมองอย่างครบวงจร ทรงมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง

7. ไม่ติดตำรา

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริมีลักษณะของการพัฒนาที่อนุโลมและรวมชอมกับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสภาพของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชน

8. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

ทรงใช้หลักในการแก้ไขปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่น และประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นๆ มาแก้ไขปัญหา โดยไม่ต้องลงทุนสูง หรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก “ให้ปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูกป่า โดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติ จะได้ประหยัดงบประมาณ”

9. ทำให้ง่าย (Simplicity)

ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุง และแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริโดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ทรงโปรดที่จะทำสิ่งยากให้กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย

หลักการทรงงาน 23 ประการ¹

10. การมีส่วนร่วม

ทรงเป็นนักประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชน หรือความต้องการของสาธารณชน “...ต้องหัดทำให้กว้างขวาง หนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้น แท้จริง คือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย มาอำนวยการปฏิบัติบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

11. ประโยชน์ส่วนรวม

“...ใครต่อใครก็มาบอกว่า ขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่าให้ๆ อยู่เรื่อย แล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่า คนที่ให้เพื่อส่วนรมนั้น มิได้ให้แต่ส่วนรวมอย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่มีส่วนรวมที่จะอาศัยได้...” พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญเสมอ

หลักการทรงงาน 23 ประการ¹

12. บริการที่จุดเดียว

ทรงให้ “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” เป็นต้นแบบในการบริหารรวมที่จุดเดียว เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่จะมาใช้บริการ จะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยมีหน่วยงานราชการต่างๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว “...เป็นสองด้านก็หมายถึงว่า ที่สำคัญปลายทาง คือ ประชาชนจะได้รับประโยชน์และต้นทุนของเจ้าหน้าที่จะให้ประโยชน์”

13. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

การเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทรงมองอย่างละเอียด ถึงปัญหาของธรรมชาติ หากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติ จะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ เช่น การแก้ไขปัญหาป่าเสื่อมโทรม โดยพระราชทานพระราชดำริการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก (ต้นไม้) ปลอ่ยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ

14. ใช้ธรรมชาติบำบัด

ทรงนำความจริงในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติ และกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการและแนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่ปกติ เช่น การนำน้ำดีขับไล่ น้ำเสีย การใช้ผักตบชวาบำบัดน้ำเสีย โดยดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ

หลักการทรงงาน 23 ประการ¹

15. ปลุกป่าในใจคน

“...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...” การที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมาจะต้องปลูกจิตสำนึกให้คนรักป่าเสียก่อน

16. ขาดทุนคือกำไร

“...ขาดทุนคือกำไร *Our loss is our gain...* การเสียคือการได้ ประเทศก็จะก้าวหน้าและการที่คนจะอยู่ดีมีสุขนั้นเป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...” หลักการ คือ “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือ ความอยู่ดีมีสุขของราษฎร “...ถ้าเราทำอะไรที่เราเสีย แต่ในที่สุด ที่เราเสียนั้นเป็นการได้ทางอ้อม ตรงกับงานของรัฐบาลโดยตรง เงินของรัฐบาลหรืออีกนัยหนึ่ง คือ เงินของประชาชน ถ้าอยากให้ประชาชนอยู่ดีกินดีก็ต้องลงทุน...”

17. การพึ่งตนเอง

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริเพื่อแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นด้วยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้เขาแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือ การพัฒนาให้เขาสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม และสามารถ “พึ่งตนเองได้” ในที่สุด

หลักการทรงงาน 23 ประการ¹

18. พออยู่พอกิน

สำหรับประชาชนที่ตกอยู่ในวงจรแห่งความทุกข์เข็ญนั้น ได้พระราชทานความช่วยเหลือให้เขาได้สามารถอยู่ในชั้น “พออยู่พอกิน” เสียก่อนแล้ว จึงค่อยขยับขยายให้มีชีวิตสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป “...ถ้าโครงการดี ในไม่ช้าประชาชนจะได้กำไร จะได้ผล ราษฎรจะอยู่ดีกินดีขึ้น จะได้ประโยชน์ต่อไป...”

19. เศรษฐกิจพอเพียง

เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อสร้างความเข้มแข็งหรือภูมิคุ้มกันทุกด้าน ซึ่งจะสามารถทำให้อยู่ได้อย่างสมดุลในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง ปรัชญานี้สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน องค์กร และทุกภาคส่วน

20. ความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกัน

“...ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ...”

21. ทำงานอย่างมีความสุข

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระเกษมสำราญและทรงมีความสุขทุกคราที่จะช่วยเหลือประชาชน “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

หลักการทรงงาน 23 ประการ¹

22. ความเพียร : พระมหากษัตริย์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงริเริ่มทำโครงการต่างๆ ในระยะแรก ที่ไม่มีความพร้อมมากนัก และทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์ก็ได้ท้อพระราชหฤทัย มุ่งมั่นพัฒนาบ้านเมืองให้บังเกิดความร่มเย็นเป็นสุข

23. รู้ - รัก - สามัคคี

รู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีแก้ปัญหา

รัก : เมื่อเรารู้ครบด้วยกระบวนความแล้วจะต้องเห็นคุณค่า เกิดศรัทธา เกิดความรักที่จะเข้าไป ลงมือปฏิบัติแก้ปัญหานั้นๆ

สามัคคี : เมื่อถึงขั้นลงมือปฏิบัติต้องคำนึงเสมอว่าเราทำคนเดียวไม่ได้ ต้องร่วมมือร่วมใจกัน สามัคคีกันเป็นหมู่คณะ จึงจะเกิดพลังในการแก้ปัญหาให้ลุล่วงด้วยดี

ส่วนที่ 2

หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ความเป็นมา

กรมการพัฒนาชุมชนมีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศ ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย จัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน ได้กำหนดหน้าที่

ประการหนึ่งในการพัฒนาระบบและกลไก ในการส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การอาชีพ การออม และการบริหารจัดการเงินทุน ของชุมชนเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถ ของชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชนและเครือข่าย องค์กรชุมชน บริหารจัดการให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

จากภารกิจข้างต้น กระทรวงมหาดไทยจึงไว้วางใจ มอบหมายภารกิจให้กรมการพัฒนาชุมชน เป็นหน่วยงานหลัก ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจาก กระบวนการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชน มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง คือปฏิบัติงานตามหลัก ความพอประมาณ ความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ด้วยการใช้ความรู้ ความชอบธรรมและคุณธรรม ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองบนความพอเพียง โดย บูรณาการการทำงานร่วมกัน ในทุกกรมและรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะ กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

กรอบความคิด แนวคิดในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากภารกิจของกรมฯ และภารกิจที่ได้รับมอบหมายจาก กระทรวงมหาดไทย กรมฯ จึงได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาขยายผลในกระบวนการทำงาน โดยการดำเนินงาน หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยเกณฑ์ประเมิน 6 ด้าน คือ **ลดรายจ่าย** (ทำสวนครัว ปลูกดอกขายมุข) **เพิ่มรายได้** (มีอาชีพ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม) **ประหยัด** (มีการออม มีกลุ่มออมทรัพย์ฯ) **การเรียนรู้** (สืบทอดภูมิปัญญา มีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง) **อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม** (ใช้วัตถุดิบในชุมชนประกอบ

อาชีพ ปลุกต้นไม้) **เอื้ออารีต่อกัน** (ช่วยเหลือคนจน รู้รัก สามัคคี) ในปี 2549 - 2551 ดำเนินการทั่วประเทศได้ จำนวน 58,537 หมู่บ้าน

ต่อมา กรมการพัฒนาชุมชน ได้ขยายผลการดำเนินงานสู่ความยั่งยืน โดยการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง **ให้เป็นต้นแบบ** มีศักยภาพ 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด คือ

ด้านจิตใจและสังคม (สามัคคี มีข้อตกลงข้อมูลหมู่บ้าน มีกองทุน ยึดหลักประชาธิปไตย มีคุณธรรม/จริยธรรม ชุมชนปลอดภัย)

ด้านเศรษฐกิจ (จัดทำบัญชีครัวเรือน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ รวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ การออม มีกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน)

ด้านการเรียนรู้ (มีและใช้ข้อมูลชุมชน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างคุณค่า มีศูนย์เรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับหมู่บ้าน สร้างเครือข่ายการพัฒนา)

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ มีกลุ่ม/องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม มีการใช้พลังงานทดแทน และมีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

แบ่งศักยภาพการพัฒนาหมู่บ้าน เป็น 3 ระดับ คือ

ระดับ “**พออยู่ พอกิน**” เป็นต้นแบบในการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง เน้นการปฏิบัติทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และมีการออม

ระดับ “**อยู่ดี กินดี**” เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนา ในรูปกลุ่ม การพัฒนารายได้ด้วยระบบกลุ่ม เพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสคนในชุมชน

ระดับ “มั่งมี ศรีสุข” เป็นต้นแบบการบริหารการพัฒนาในรูปแบบองค์กรเครือข่าย เพื่อใช้ศักยภาพในการดำเนินการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อขยายโอกาสในการประกอบอาชีพและส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้กับคนในหมู่บ้านชุมชน

*** การจัดระดับหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบเป็น 3 ระดับนี้ สามารถเป็นต้นแบบให้หมู่บ้านอื่นๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน นำไปเรียนรู้ และขยายผล พัฒนาไปตามศักยภาพและเกณฑ์ชีวิต ไม่จำเป็นต้องพัฒนาเริ่มจากระดับพออยู่พอกิน และหมู่บ้านฯ ต้นแบบเดิม ควรมีเป้าหมายการพัฒนาระดับตนเองให้สูงขึ้น

กลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

ตั้งแต่ปี 2549 - 2559 กลไกในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจประกอบด้วย

1) คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 525/2551 ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2551 เรื่อง คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย โดยมี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นที่ปรึกษา ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนเป็นกรรมการ

2) คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 64/2552 ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2552 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย โดยมี รองปลัดกระทรวงมหาดไทย (หัวหน้ากลุ่มภารกิจด้านพัฒนาชุมชนและส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น) เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ผู้อำนวยการสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน

เป็นเลขานุการ

3) คณะกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระดับจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน รองผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นรองประธาน ผู้บังคับการจังหวัดทหารบก ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการจังหวัด ที่ประธานกรรมการมอบหมาย นายอำเภอทุกอำเภอ ผู้บริหารสถานศึกษาตามที่ประธานกรรมการเห็นสมควรแต่งตั้ง ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประธานกรรมการเห็นสมควรแต่งตั้งและจำจังหวัด เป็นกรรมการและมีพัฒนาการจังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการ

4) คณะกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระดับอำเภอ ประกอบด้วย นายอำเภอเป็นประธานกรรมการ ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง และนายกเทศมนตรีนคร/เมือง เป็นรองประธาน หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอที่ประธานกรรมการเห็นสมควรแต่งตั้ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ทุกตำบล กำนันทุกตำบล นายกเทศมนตรีตำบล ทุกแห่ง เป็นกรรมการ และมีพัฒนาการอำเภอ เป็นกรรมการและเลขานุการ

5) ชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล/หมู่บ้าน ประกอบด้วย ปลัดอำเภอเป็นที่ปรึกษา มีพัฒนาการเป็นหัวหน้าชุดอาสาพัฒนาชุมชน และผู้นำกลุ่มองค์กร/องค์กรในชุมชน เป็นชุดปฏิบัติการ

หน่วยงานภาคีการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้าน

• ครม. มีมติเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2550 เห็นชอบให้ทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชนบท ร่วมกันเป็นภาคีและให้การสนับสนุนการขับเคลื่อน “ระเบียบวาระแห่งชุมชน”

• ลงนามบันทึกความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชุมชน จำนวน 21 หน่วยงาน ซึ่งมีโครงการร่วมกันในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนดำเนินการ คือ

1. จัดทำและยกระดับแผนชุมชนให้มีคุณภาพ
2. ขยายผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นเครื่องมือให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และมีส่วนร่วม

หน่วยงานที่ร่วมมือ มีดังนี้ **ระหว่าง** สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กรมการพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมที่ดิน กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย **กับ** กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมการเกษตร กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ สำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สมาคมผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนไทย สมาคมผู้นำสตรีพัฒนาชุมชนไทย สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบล

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 รัฐบาลให้ความสำคัญกับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ กระทรวงมหาดไทย จึงได้กำหนดกลไกในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการสร้างความยากจนและพัฒนาชนบทตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย (ศจพ.มท.) ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 310 / 2560 ลงวันที่ 9 มีนาคม 2560 โดยมี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นที่ปรึกษา ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้อำนวยการศูนย์ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน และที่ปรึกษาด้านการปกครอง สำนักงาน ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการและเลขานุการร่วม เพื่อให้ ศจพ.มท. เป็นกลไกขับเคลื่อนในระดับประเทศ

ในระดับจังหวัด ให้มีคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการปฏิบัติการสร้างความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (ศจพ.จ.)

ในระดับอำเภอ ให้มีคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการปฏิบัติการสร้างความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (ศจพ.อ.)

ในระดับตำบล ให้มีทีมตำบล

ในระดับหมู่บ้าน ให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรือคณะกรรมการหมู่บ้าน อพป. เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

การดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

1) คณะกรรมการหมู่บ้าน พร้อมด้วย พัฒนาการ อาสาสมัคร ดำเนินการกระตุ้นความคิด ร่วมหาทางออกในการแก้ไขปัญหา ของครัวเรือนและชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยตัวชี้วัด 6x2 นำหมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัด 6x2 คือมีคะแนน รวมเกิน 18 คะแนน มาทำการประเมิน ด้วยเกณฑ์ประเมิน 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด เพื่อจัดระดับหมู่บ้านเป็น 3 ระดับ คือ “พออยู่ พอกิน” “อยู่ดี กินดี” และ “มั่งมี ศรีสุข”

นำหมู่บ้านที่ผ่านการจัดระดับ และมีความพร้อม มาดำเนินการ ส่งเสริมการพัฒนา ด้วยการสร้างความรู้ ความสามารถของ แกนนำชุมชน ในการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้าน สร้างความรู้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับครอบครัวพัฒนา พัฒนา ทักษะการดำรงชีวิตและขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาชุมชนโดย ชุมชนเอง

2) คณะทำงานระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ประเมินผลการ พัฒนา รับรองและให้จังหวัดประกาศเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอ เพียงต้นแบบ

การเชิดชูเกียรติและความสำเร็จในการดำเนินงาน

จัดให้มีการคัดเลือกหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการ พัฒนา และได้รับพระกรุณาจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชทานนามและโล่รางวัลหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2549 และพระราชทานพระราชวโรกาสให้ผู้นำชุมชน ที่มีผลงาน การจัดการพัฒนาดีเด่นเข้าเฝ้าฯ ปีละ 1 ครั้ง จนถึงปัจจุบัน

แนวทางการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของกรมการพัฒนาชุมชนในปี 2560 - 2561

ได้นำหลักคิดในการบูรณาการงานและตอบสนองนโยบายในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาล โดยเชื่อมโยงงานของกรมฯ เข้ากับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน 2 ระดับ คือ ระดับพื้นฐาน กับระดับก้าวหน้า

1. เศรษฐกิจพอเพียงระดับพื้นฐาน ขับเคลื่อนการพัฒนาโดยการสร้างสัมมาชีพชุมชน ในระดับบุคคล/ครัวเรือน มุ่งหวังให้มีการลดการพึ่งพา ความสะดวกสบาย เลือบายมุข

2. เศรษฐกิจพอเพียงระดับก้าวหน้า แยกการขับเคลื่อนการพัฒนาเป็น 2 ประเภท คือ

2.1) การส่งเสริมการรวมกลุ่ม เช่น การรวมกลุ่มพัฒนาเป็น OTOP การประกอบการของชุมชน (CE) หรือ SMEs เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่ม รวมซื้อ รวมขาย

2.2) การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ สร้างเครือข่าย โดยการส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม(SE) มีเป้าประสงค์ให้เกิดความร่วมมือ ร่วมทุน ร่วมค้า ในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนา ทั้ง 3 รูปแบบ ต้องอาศัยทุนต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้าน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เป็นต้น เพื่อเชื่อมโยงสู่ช่องทางการตลาดเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย “เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น”

การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นกระบวนการจัดการพัฒนาประชาชน พัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน ให้มีวิถีชีวิต เศรษฐกิจพอเพียงและเป็นสังคม “อยู่เย็นเป็นสุข” ด้วยการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเป็นการพัฒนาชนบทโดยนำแนวทางการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาใช้ เพื่อเป็นตัวแบบหรือแนวทางให้กับหน่วยงาน หมู่บ้านหรือชุมชน ประชาชน นำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินงานในพื้นที่ ด้วยการประสานพลังระหว่างภาคี หรือ พลังประชารัฐ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ ราษฎร์ ชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน เอกชน สถาบันการศึกษาและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเกิดจากแนวคิดการบูรณาการในด้านต่างๆ นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อช่วยเหลือตนเอง และพึ่งตนเองได้

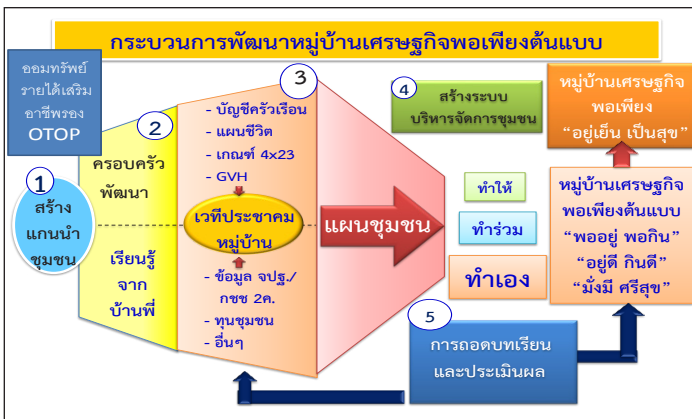
ส่วนที่ 3

กระบวนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

กรมการพัฒนาชุมชนได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและเป็นสังคม **“อยู่เย็น เป็นสุข”** ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาชุมชน คือการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านไปทั้งระบบหรือทุกมิติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยใช้กลไกของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อน ไม่ได้เลือกดำเนินการเฉพาะกิจกรรมหรือเฉพาะกลุ่มบุคคล ใช้ข้อมูลและแผนชุมชนในการบูรณาการพื้นที่ดำเนินการและงบประมาณ ทั้งนี้ไม่สามารถดำเนินงานให้เกิดผลสำเร็จเพียงหน่วยงานเดียวโดยลำพังได้ การดำเนินงานจึงเป็นการขับเคลื่อนในรูปแบบการบูรณาการ โดยโครงสร้างของคณะกรรมการ ในทุกๆ ระดับ

การจัดกิจกรรมในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จึงมีขั้นตอนที่เริ่มจากการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน บทบาทของ **ผู้นำ** ให้เป็นแกนนำหรือหัวเรียวหัวแรงหลัก ในการนำประชาชนในหมู่บ้านให้ลุกขึ้นทำกิจกรรมเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หรืออาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ส่งเสริมให้ผู้นำจัดกระบวนการทำแผนชุมชน สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคิด ตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายการทำงานโดยคนในชุมชนเอง ผลักดัน สร้างความรับผิดชอบให้เกิดกับบุคคลในชุมชนในการดำเนินการ บริหารจัดการกิจกรรมตามแผนงานการพัฒนา

ซึ่งสามารถบูรณาการกิจกรรมต่างๆ จากทุกหน่วยงาน โดยมี **แผนพัฒนาหมู่บ้าน/แผนชุมชน** เป็นเครื่องกำกับการพัฒนา เมื่อได้ดำเนินการมีประสบการณ์ มีความรู้ จัดทำเป็น **ชุดความรู้** มีหลักสูตรสำหรับการถ่ายทอดความรู้ จัดเป็น **แหล่งเรียนรู้** หรือ **ศูนย์เรียนรู้ชุมชน** เพื่อการขยายผลในฐานะหมู่บ้านต้นแบบต่อไป ซึ่งผลการจัดโครงการต่างๆ นอกจากจะจัดขึ้นเพื่อป้องกันแก้ปัญหา อนุรักษ์ หรือเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนแล้ว ยังสามารถ **สร้างภาวะผู้นำ** เสริมทักษะการจัดการและพัฒนากลุ่มต่างๆ ในชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น เสริมสร้างเครือข่ายของภาคประชาชน มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรจากภายนอก ซึ่งสามารถ **สร้างความสัมพันธ์เป็นเครือข่าย** ระหว่างกัน ทั้งกับหน่วยงาน กับองค์กร กับหมู่บ้านอื่นๆ ในลักษณะ พี่สอนน้อง รวมทั้งใช้การถอดบทเรียนการพัฒนา และการประเมินตามเกณฑ์เครื่องมือ เพื่อวางแผนและหมุนวนการพัฒนาไปอย่างไม่สิ้นสุด **โดยสรุปเป็นรูปแบบจำลองกระบวนการพัฒนา 5 ขั้นตอนหลัก** ดังนี้

หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงขยายผลใหม่ ที่ยังไม่ผ่านกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ต้องเริ่มต้นจาก**ขั้นตอนที่ 1 ถึงขั้นตอนที่ 5** สำหรับ**หมู่บ้านที่ผ่านการพัฒนามาแล้ว** อาจใช้เพียงกระบวนการทบทวนและขับเคลื่อนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง โดยจัดเวทีเพื่อดำเนินการในขั้นตอนที่ 3 ทั้งนี้ ถ้าหมู่บ้านได้รับงบประมาณจากหน่วยงานภาคีการพัฒนา หรืออยู่ในแผนของชุมชน ที่คิดร่วมกันว่าต้องดำเนินการจากขั้นตอนที่ 1 ก็สามารถดำเนินการได้ โดยการเพิ่มจำนวนแกนนำหมู่บ้าน การเพิ่มจำนวนครัวเรือนต้นแบบ การเพิ่มทักษะและส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 1 กระบวนการสร้างแกนนำหมู่บ้าน

มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดผู้นำการพัฒนาอยู่ในชุมชน และสามารถนำการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน สร้างความเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปสู่สิ่งที่ชุมชนต้องการ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ เรียนรู้และกำหนดวิธีการจัดเก็บข้อมูล การวัดความสำเร็จร่วมกันของชุมชน

ผู้นำชุมชนหรือแกนนำชุมชน/แกนนำหมู่บ้าน จึงต้องได้รับการฝึกอบรม เปิดรับความรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมที่มีต่อวิถีชีวิต และฝึกทักษะการเป็นผู้นำให้เหมาะสม ด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยกระบวนการกลุ่ม สามารถไปเสริมสร้างพลังการเคลื่อนไหวของชุมชน เป็นการ **สร้างภาวะผู้นำ** จัดระบบการบริหารจัดการของชุมชน ไปสู่เป้าหมายที่ชุมชนต้องการ ทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change agent) การสร้างผู้นำการพัฒนา

(Change leader) เพื่อการเคลื่อนไหวกระบวนการพัฒนาชุมชน
ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หรือช่วงโอกาสวิกฤตต่างๆ ของชุมชน

ผู้นำที่จะสร้างหรือพัฒนาให้เป็นแกนนำหมู่บ้านเศรษฐกิจ
พอเพียง จึงประกอบไปด้วยผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
ปราชญ์ชุมชน ผู้นำ อช./อช. ผู้นำสตรี ผู้นำเยาวชน อาสาสมัคร
ของหน่วยงานต่างๆ หรือผู้นำที่ไม่เป็นทางการแต่มีจิตอาสาที่จะ
เข้ามาร่วมและพร้อมที่จะนำการพัฒนา เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน
หรือบุคคลภูมิปัญญาของชุมชนด้านต่างๆ สำหรับหมู่บ้านที่เป็น
หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบแล้ว ควรสนับสนุนให้เยาวชน
คนรุ่นใหม่เข้าไปเป็นแกนนำหมู่บ้านให้มากยิ่งขึ้น เพื่อสืบทอด
กิจกรรมและกระบวนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

การฝึกอบรมที่จะพัฒนาแกนนำสำหรับหมู่บ้านขยายผล
(บ้านน้อง) ซึ่งเป็นหมู่บ้านเป้าหมายที่จะได้รับงบประมาณจาก
กรมฯ หรือจากหน่วยงานอื่นๆ จะดำเนินการฝึกอบรมสร้างแกน
นำหมู่บ้านโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด จังหวัดจะจัดทำ
หลักสูตรให้เหมาะสมกับพื้นที่และความจำเป็นสำหรับจังหวัด
นั้นๆ แต่มีเป้าหมายเดียวกัน นอกจากนี้สถาบันการพัฒนาชุมชน
กรมการพัฒนาชุมชน ก็มีหลายหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้นำ เช่น
ปราชญ์ผู้นำสัมมาชีพชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มทักษะ
ในการเป็นผู้นำ กลับไปเป็นต้นแบบในการดำเนินวิถีชีวิตแบบ
เศรษฐกิจพอเพียง และร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้าน ให้เป็น
หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ รัฐบาลได้ขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปี พ.ศ. 2557 - 2560
และในปี 2560 กระทรวงมหาดไทยมีการขับเคลื่อนหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต (SEP way of life) โดยการจัดทำคู่มือและแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งมีคณะทำงานทุกระดับ โดยเฉพาะชุดปฏิบัติการหรือคณะทำงานในระดับตำบล หมู่บ้าน ควรสนับสนุนให้ผู้นำที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วเป็นคณะทำงาน เพื่อร่วมบูรณาการการทำงานกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การส่งเสริมครอบครัวพัฒนา

แกนนำหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านการฝึกอบรมจากจังหวัด หรือหลักสูตรการพัฒนาแล้วร่วมกับเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนา จัดเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อแจ้งแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านและคัดเลือกครอบครัวพัฒนา มาเป็นต้นแบบและร่วมเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา ซึ่งในระยะเริ่มต้น คัดเลือกอย่างน้อย 30 ครอบครัวต่อหมู่บ้าน หรือเฉลี่ยร้อยละ 30 ของครัวเรือนทั้งหมด ควรเป็นครัวเรือนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการให้กระจายไปตามคุ้มต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เมื่อพัฒนาเป็นครัวเรือนต้นแบบได้แล้วจะได้ขยายผลสู่ครัวเรือนอื่นๆ ในบริเวณใกล้เคียงกันได้ทั่วทั้งหมู่บ้าน

การฝึกอบรมหรือจัดเวทีให้การเรียนรู้แก่ครอบครัวพัฒนา เพื่อให้เข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และเป็นครัวเรือนต้นแบบ ในการพัฒนา ซึ่งวิธีการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว มีความหลากหลาย โดยกรมฯ มีงบประมาณสนับสนุนการจัดเวทีสำหรับหมู่บ้านขยายผล คือ การจัดเวทีในหมู่บ้านและไปศึกษาดูงานที่หมู่บ้านพี่ หรือ แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่จะสร้างความเข้าใจให้แก่ครัวเรือนได้

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของหมู่บ้าน วิทยาการกระบวนการ ควรเน้นการฝึกวิเคราะห์ตนเอง การทำบัญชีรับจ่ายครัวเรือน ซึ่ง นำไปสู่การรู้จักตนเองและพึ่งตนเองได้ การวางแผนชีวิต เรียนรู้ จากเครื่องมือการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 6 ด้าน 12 ตัวชี้วัด เพื่อให้ครัวเรือนพัฒนาเป็นรูปธรรม การปฏิบัติ ระดับครัวเรือนเชื่อมโยงสู่ระดับชุมชน และเรียนรู้จากเครื่องมือ เกณฑ์ประเมิน 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด และเกณฑ์การประเมินความสุข มวลรวมของหมู่บ้าน 6 องค์ประกอบ 22 ตัวชี้วัด ซึ่งเป็นเป้าหมาย ภาพรวม ของการพัฒนาหมู่บ้าน รวมทั้งการวางแผนในการไป ศึกษาดูงาน เพื่อให้เห็นของจริงจากผลสำเร็จ ของการนำปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน การพัฒนากลุ่ม และ การพัฒนาหมู่บ้าน

การไปศึกษาดูงานของครัวเรือนพัฒนา ควรคำนึงถึง ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น ถ้าต้องการปรับ ทัศนคติ ตั้งปณิธานและเสริมสร้างพลังใจ อาจเลือกพื้นที่โครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาอันเนื่อง มาจากพระราชดำริ แต่ถ้าต้องการเรียนรู้การบริหารจัดการชุมชน ฐานเรียนรู้หรือกิจกรรมความสำเร็จของกลุ่มหรือของหมู่บ้าน

ก็เลือกไปศึกษาจากบ้านพี่ เป็นต้น โดยทีมเจ้าหน้าที่ วิทยากร กระบวนการ และแกนนำหมู่บ้าน ต้องสร้างการมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจและรับผิดชอบในการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

เมื่อครัวเรือนพัฒนาผ่านการฝึกอบรม การศึกษาดูงานแล้ว ต้องมาจัดทำแผนชีวิตของครัวเรือนเพื่อนำไปปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และช่วยกันวิเคราะห์ในการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เช่น บัญชีครัวเรือน ข้อมูลทางด้านกายภาพ (ดิน น้ำ ป่า) เพื่อนำไปใช้ในการจัดเวทีประชาคมวิเคราะห์ชุมชนและทำแผนชุมชนในขั้นต่อไปให้สอดคล้องกับความจำเป็นตามบริบทของชุมชนและตามศักยภาพของระดับการพัฒนาของ แต่ละหมู่บ้าน ในปี 2560 - 2564 กรมฯ ส่งเสริมให้มีครัวเรือนสัมมาชีพ ซึ่งสามารถเป็นกลุ่มเป้าหมายครัวเรือนพัฒนา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและมีความเหมาะสมตามสถานการณ์

ขั้นตอนที่ 3 เวทีประชาคมหมู่บ้านจัดทำแผนชุมชน

กระบวนการแผนชุมชน เป็นหัวใจในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน เป็นการให้น้ำหนักที่ “การแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยชุมชน” แนวคิดนี้อยู่ภายใต้ความเชื่อว่า คนมีศักยภาพพัฒนาตนเองและชุมชนของตนเองได้ ชุมชนมีองค์ความรู้ และภูมิปัญญาที่ประชาชนสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาตนเอง และชุมชนของตนเองได้

กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนี้ อยู่ที่การปรับกระบวนการทัศน์และวิถีปฏิบัติให้อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองมากขึ้น และพึ่งพาคนอื่นน้อยลง ทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน การสร้างแรงบันดาลใจของคนในชุมชน จึงเป็น

กระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหาตามความเชื่อ
พื้นฐานว่า “ปัญหาใคร คนนั้นต้องแก้” ความรู้ที่จะนำมาใช้ในการ
การแก้ไขปัญหาจะเริ่มจากความรู้ที่มี อยู่ในชุมชน นำมา
แลกเปลี่ยนต่อยอด โดยทุกคนมีส่วนร่วมในการให้และรับความรู้
เป็นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าการฝึกอบรม

ผลของการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแผนชุมชน เป็นทั้ง
องค์ความรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างจิตสำนึก
ถึงระบบคุณค่าในการพึ่งพาตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
เป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหารจัดการชุมชน ที่แสดงให้เห็น
ประสิทธิภาพของความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกันของคนใน
ชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเอง ชุมชนอาจ
ต้องทำแผนหลายครั้ง หลายประเด็น ขึ้นอยู่กับปัญหาที่มากระทบ
ตามโอกาส แผนชุมชนอาจมีอยู่บ้างแล้ว การนำแผนมาทบทวน
ตรวจสอบ เพื่อติดตามความก้าวหน้าและปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมให้
เหมาะสมสถานการณ์จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ชุมชนที่มีการจัดทำแผนแล้ว ควรทำความเข้าใจเกณฑ์ ประเมิน ระดับการพัฒนา (4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด) และเกณฑ์วัด ความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน (GVH) ทำให้สามารถช่วยในการวิเคราะห์ เพื่อจะได้รู้ว่าต้องจัดเก็บข้อมูลใดเพิ่มเติม การทบทวน แผนชุมชนทำให้รู้ว่ามีส่วนที่ได้แก้ไขปัญหาไปแล้วอย่างไร เช่น มีการช่วยเหลือคนจนในปริมาณมากน้อยเพียงใด ด้านครอบครัว การรวมกลุ่ม การบริหารจัดการชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไรให้เหมาะสมกับ สภาพปัญหาของหมู่บ้าน

วิทยาการกระบวนการ ควรเลือกประเด็นการนำเวทีให้ เหมาะสมกับศักยภาพและระดับการพัฒนา เช่น หมู่บ้านเริ่มต้น การพัฒนาหรือระดับ “พออยู่ พอกิน” ก็วิเคราะห์ตามประเด็น ตัวชี้วัด 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด ที่เป็นข้อพื้นฐานของหมู่บ้าน ประกอบด้วย การสร้างความสามัคคีหรือความร่วมมือของหมู่บ้าน เช่น การจัด ประชาคมหมู่บ้านหรือการร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ของหมู่บ้าน ด้วยหลักประชาธิปไตย ว่ามีการดำเนินการหรือไม่ อย่างไร มีกฎกติกาของหมู่บ้านหรือไม่ เริ่มจากข้อง่ายๆ เช่น บางชุมชนมีการตั้งค่าปรับ ถ้าครวเรือนใดไม่เข้าประชุมหมู่บ้าน หรือไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ มีการสำรวจข้อมูล ของชุมชน การทำบัญชีครัวเรือน และนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการ จัดทำแผนชุมชนหรือไม่ มีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม หรือการปฏิบัติตามหลักศาสนาหรือไม่ มีกิจกรรมการลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมหรือไม่ การสร้างสำนึก ในการอนุรักษ์ทรัพยากร เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ ควรทำอย่างไร

นอกจากนี้ ให้วิเคราะห์ตามองค์ประกอบของเกณฑ์ การวัดความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน (GVH) คือ สุขภาวะดี มีครอบครัวอบอุ่น สร้างเศรษฐกิจของชุมชน บริหารจัดการชุมชน ให้ดี มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลัก ประชาธิปไตย นำข้อมูลที่มีอยู่แล้วเข้าสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น ข้อมูล กชช. 2 ค จปฐ. แหล่งน้ำ และของหน่วยงานภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลจากการวิเคราะห์ จะเห็นว่ามีบางประเด็นที่หมู่บ้านหรือชุมชนไม่แน่ใจว่าเป็นปัญหาของชุมชน หรือเป็นเพียงความต้องการตามกระแส หรือความสะดวกสบาย จึงนำไปสู่การจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ได้หลักฐานหรือข้อบ่งชี้ถึงปัญหา ความรุนแรงของปัญหา เช่น ต้องช่วยกันจดบัญชีครัวเรือน สำรวจข้อมูลดิน น้ำ ป่า การใช้พลังงาน เป็นต้น และต้องวางแผนแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ และกำหนดระยะในการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติม และจัดประชาคมอีกครั้งเพื่อนำข้อมูลไปสู่การจัดทำหรือปรับแผนชุมชน

การทำงานในเชิงบูรณาการมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการทำแผนชุมชน จึงควรประสานให้ ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนตำบล (ศอช.ต.) เข้ามาร่วมในเวทีประชาคมหรือเป็นวิทยากรกระบวนการร่วมกัน เพื่อใช้ความสามารถความเชี่ยวชาญจากแต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้พร้อมที่จะปฏิบัติร่วมกัน ร่วมรับผิดชอบร่วมกัน

เครื่องมือเทคนิคในการจัดเวที

- การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม (AIC)
- แผนที่ชุมชน (Village Map)
- เส้นแบ่งช่วงเวลา (Time line)

- เครื่องมือระดมสมองด้วยบัตรคำ (Meta plan)
- เครื่องมือส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน (Participation Rural Appraisal : PRA)
- การประชุมด้วยกระบวนการกำหนดอนาคตหมู่บ้าน (Future Search Conference : FSC)
- เครื่องมือสรุปประเด็นและแสดงความเชื่อมโยงด้วยแผนที่ความคิด (Mind Map)

สำหรับหมู่บ้านขยายผล ควรสนับสนุนให้มีการจัดเวทีประชาคมทำแผนชุมชน และสนับสนุนการทำกิจกรรมสาธิต ซึ่งเกิดจากความต้องการที่สอดคล้องกับปัญหาของชุมชน เสมือนเป็นวงจรเล็กๆ ของกระบวนการแผนชุมชน ที่เกิดจากการใช้ข้อมูลชุมชน มาวิเคราะห์ปัญหา ทำแผนงาน/กิจกรรมการแก้ไขปัญหา โดยอาจจะมียกสนับสนุนค่าวัสดุในการสาธิตกิจกรรมการแก้ไขปัญหา เป็นการส่งเสริมทักษะในการบริหารจัดการชุมชนเบื้องต้นแก่ผู้นำ เพื่อให้ชุมชนนำแผนงานที่เหลือไปขับเคลื่อนและดำเนินการเชื่อมประสานกับงบประมาณโครงการต่างๆ เช่น การสร้างสัมมาชีพชุมชน เศรษฐกิจพอเพียงจนเป็นวิถีชีวิต และทำแผนที่ยั่งยืนไปถึงกลางทาง คือการรวมกลุ่มเป็น OTOP ผู้ประกอบการชุมชน วิสาหกิจเพื่อสังคม และมีถึงปลายทางคือการสร้างความยั่งยืนให้กับหมู่บ้าน/ชุมชน

ส่วนหมู่บ้านพี่ ต้องสนับสนุนให้มีการจัดเวทีทบทวนการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อปรับแผนชุมชนและจัดกิจกรรมสาธิตเป็นโอกาสให้ทบทวนปฏิบัติการของอำเภอ ได้ไปร่วมจัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเพิ่มทักษะในการบริหารจัดการชุมชนให้เกิดความต่อเนื่อง ทั้งนี้ในหมู่บ้านพี่ที่เข้มแข็งก็สามารถระดม

พลังทุนจากภายในชุมชน มาสนับสนุนการขับเคลื่อนในขั้นตอนนี้ได้ หรือดำเนินการให้สอดคล้องกับห้วงเวลาการจัดประชาคม หมู่บ้านโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็จะเป็นการเสริมพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 สร้างระบบการบริหารจัดการชุมชน

การส่งเสริมให้ชุมชนสามารถดำเนินงานตามแผนชุมชน ด้วยระบบการบริหารจัดการชุมชน เพื่อเคลื่อนไหวกิจกรรมของชุมชน เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดและใช้ระยะเวลายาวนานที่สุด โดยเริ่มจากกิจกรรม แผนงาน โครงการที่ชุมชนดำเนินการได้ด้วยตนเองก่อนและให้มากที่สุด แล้วค่อยประสานแผนหรือบูรณาการกิจกรรม แผนงาน โครงการที่ทำร่วมกับหน่วยงาน หรือขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในลำดับรองลงไป มิเช่นนั้นจะทำให้ชุมชนให้ความสำคัญหรือเฝ้ารอแต่การช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก นักพัฒนาและแกนนำหมู่บ้าน จึงต้องส่งเสริมให้คนในชุมชนโดยเฉพาะครัวเรือนต้นแบบเป็นแกนนำในการดำเนินการตามแผนชีวิตของตนเอง ก่อให้เกิดเป็นกระบวนการทำงานเริ่มจากการพึ่งตนเอง เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาครอบครัวตนเอง ขยายสู่กว้างในระดัชุมชน สร้างพฤติกรรมการดำเนินชีวิตเพื่อส่วนรวม และนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

การดำเนินกิจกรรมตามแผนชุมชน

การประสานแผนชุมชน กับแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนยุทธศาสตร์ ในระดับต่างๆ เพื่อขยายโอกาส

ของชุมชนในการพัฒนาและแก้ปัญหา เพราะบางแผนงานเป็นโครงการที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญจากผู้เชี่ยวชาญภายนอก ชุมชน หรือใช้งบประมาณมากจนเกินความสามารถของชุมชนที่จะดำเนินการได้เอง อาจต้องร่วมมือกันทำระหว่างหน่วยงานภายนอกกับชุมชน และบางกิจกรรมเป็นโครงการใหญ่มีความซับซ้อนมาก ต้องใช้ทักษะหลักวิชาการสูงๆ เกินขีดความสามารถของชุมชน ก็จำเป็นต้องพึ่งหน่วยงานภายนอกทั้งหมด การประสานแผนก็เพื่อให้ทราบว่าโครงการหรือกิจกรรมที่ชุมชนต้องการ ต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การได้พบปะพูดคุยกับหน่วยงาน องค์กร ชุมชนอื่นๆ จะเป็นการร่วมกันคิดถึงรายละเอียดของโครงการ อำนาจหรือพลังการจัดการ รูปแบบ ลักษณะ วิธีการให้การสนับสนุนจากแหล่งต่างๆ ช่องทางการแสวงหางบประมาณและทรัพยากรในการจัดทำกิจกรรม เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนยุทธศาสตร์จังหวัด โครงการขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักนายกรัฐมนตรี) และกระทรวงต่างๆ รวมถึงการขยายพื้นที่เป็นโครงการร่วมมือกับชุมชนข้างเคียง เป็นโครงการภูมิภาค หรือโครงการความร่วมมือขยายโอกาสอื่น เพื่อให้ผลของกิจกรรมเป็นประโยชน์ มีประสิทธิภาพสูงสุด

การดำเนินกิจกรรมในแผนชุมชน ความรับผิดชอบ การเคลื่อนไหวกิจกรรมในแผนชุมชนนอกจากคณะทำงานแกนนำชุมชนแล้ว คนในชุมชนเองจะต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบโครงการกิจกรรมสนใจ การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัด ความชอบ ความรู้ ทักษะของแต่ละบุคคล แต่ละกลุ่มคน การแบ่งกันรับผิดชอบในแผนชุมชนแต่ละด้าน เช่น เป็น

กรรมการด้านแผนพัฒนาการเกษตร เป็นกรรมการด้านแผน การพัฒนากองทุนและสวัสดิการ หรือเลือกรับผิดชอบกิจกรรม เช่น เป็นกรรมการกลุ่มอาชีพ กรรมการจะต้องศึกษาหาความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจในรายละเอียดของกิจกรรมโครงการนั้นๆ ให้กับคนอื่นๆ ในชุมชน รับรู้ถึงความยากง่าย ลักษณะวิธีการ ดำเนินกิจกรรม ผลประโยชน์ของกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมจะได้รับเป็น การรวบรวมสมาชิกและสร้างแรงสนับสนุน ช่วยกันผลักดัน กิจกรรมของชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การถอดบทเรียนและประเมินผล

การถอดบทเรียนและประเมินผลเป็นขั้นตอนที่ 5 ที่ กรรมการพัฒนาชุมชนกำหนดไว้สำหรับเป็นเวทีการส่งเสริม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ด้วยการจัดเวทีเพื่อประเมินผลการ พัฒนาตามตัวชี้วัด ประกอบด้วย การประเมินตามเกณฑ์ 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด เพื่อจัดระดับการพัฒนาหมู่บ้าน เป็น 3 ระดับ คือ ระดับพออยู่พอกิน อยู่ดีกินดี มั่งมีศรีสุข และเพื่อประเมินความสุข มวลรวมของหมู่บ้านและชุมชนครั้งที่ 2 ตามเกณฑ์ 6 องค์ประกอบ 22 ตัวชี้วัด

กลุ่มเป้าหมายในการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน ประกอบด้วย แกนนำหมู่บ้าน ครีวเรือนต้นแบบ ผู้แทนจากคุ่มต่างๆ ผู้แทนกลุ่มองค์กรต่างๆ ในหมู่บ้าน ภาศึการพัฒนา โดยการนำของวิทยากร กระบวนการ (อาจเป็นเจ้าหน้าที่ นักพัฒนา ผู้นำ หรือภาคีเครือข่าย) เพื่อร่วมกันประเมินผลการพัฒนา ถอดบทเรียน การพัฒนา ค้นหาองค์ความรู้ที่เกิดจากการพัฒนา นำไปใช้ขยายผลในฐานะ เรียนรู้หรือศูนย์เรียนรู้ชุมชน นำปัญหาความเดือดร้อน ตัวชีวิตที่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย หรือความล้มเหลว มาวิเคราะห์ วางแผนในการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติม แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นเข้าสู่เวทีประชาคมหมู่บ้านปรับแผนชุมชน ร่วมกันกำหนดกิจกรรม แผนงาน โครงการ เพื่อพัฒนาต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

นักพัฒนาและผู้นำชุมชน จึงควรนำหลักการจัดการความรู้แบบง่ายๆ เพื่อนำองค์ความรู้ของชุมชน ไปจัดสถานการณ์ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายโอนความรู้ ใช้ฐานเรียนรู้หรือศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นแหล่งในการจัดการความรู้ของชุมชน ให้สามารถสื่อสารเข้าใจกันได้โดยง่าย เสริมสร้างให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สร้างลักษณะนิสัยของคนในชุมชนให้รู้จักเรียนรู้จากปราชญ์ของหมู่บ้าน เพื่อใช้องค์ความรู้ของชุมชนในการสร้างระบบการบริหารจัดการชุมชน นักพัฒนาจึงควรใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ เทคนิคต่างๆ เพื่อช่วยเอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ เน้นการมีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง การลอกเลียนแบบจึงไม่ใช่หลักประกันแห่งความสำเร็จเหมือนที่ต้นแบบเคยได้รับ ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดเพื่อต่อยอดและสร้างสรรค์ นำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด (Best practices) ของชุมชน สิ่งนี้อาจไม่ได้รับ

ผลตอบแทนในระยะสั้น แต่เป็นสิ่งที่จำเป็นในการทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นในระยะยาว

หมู่บ้านขยายผล (บ้านน้อง) กรมฯ มีงบประมาณในการสนับสนุนการจัดเวที 1 วัน ส่วนหมู่บ้านที่ผ่านการพัฒนาและประกาศเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบแล้ว (บ้านพี่) กรมฯ ไม่มีงบประมาณสนับสนุนในการจัดเวที นักพัฒนาและผู้นำชุมชนอาจใช้เวทีประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกฎระเบียบหมู่บ้านที่ดำเนินเป็นปกติของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบอยู่แล้ว หรือชุมชนที่เข้มแข็งก็อาจใช้ทุนภายในชุมชน หรือสวัสดิการของชุมชนมาสนับสนุนในการดำเนินการจัดเวที

5.1 การเตรียมความพร้อมก่อนการประเมินหมู่บ้าน

1) กรมฯ จัดทำคู่มือ คำอธิบายตัวชี้วัด วิธีการ ขั้นตอน การประเมิน

2) คณะทำงานระดับ จังหวัด อำเภอ สร้างความเข้าใจ แก่ผู้ประเมินโดยใช้แนวทางคู่มือหรือเวทีการประชุม

3) จังหวัดจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อให้การส่งเสริม สนับสนุนการประเมินหมู่บ้านฯ ติดตาม ตรวจสอบ และรับรองผล การประเมินหมู่บ้าน

4) คณะทำงานระดับอำเภอ ระดับตำบล ระดับหมู่บ้าน ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ

5) ห้วงระยะเวลาของการประเมินผลการดำเนินงาน ของหมู่บ้าน ดังนี้

- ส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้าน ดำเนินการพัฒนา หมู่บ้าน ส่งเสริม สนับสนุน ติดตามหมู่บ้านเป้าหมาย ประมาณ เดือนเมษายน - กรกฎาคม

- ประเมินหมู่บ้านเพื่อเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ดำเนินการตรวจสอบ/รับรองและประกาศผลเป็นหมู่บ้านต้นแบบ ประมาณ สิงหาคม - กันยายน

5.2 การประเมินหมู่บ้านและการจัดทำทะเบียนข้อมูลหมู่บ้าน

1) ระดับหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมเวทีประชาคมในการให้ข้อมูลตามแบบประเมินหมู่บ้านฯ

2) ระดับตำบล คณะทำงานฯ ผู้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลการประเมินหมู่บ้านฯ บันทึกข้อมูลการพัฒนาของหมู่บ้าน โดยใช้เวทีประชาคม เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่น กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ตรวจสอบ ยืนยันความครบถ้วน ถูกต้องข้อมูลของหมู่บ้านฯ

3) ระดับอำเภอ คณะทำงานฯ พิจารณาตรวจสอบการประเมินหมู่บ้านของแต่ละตำบล และจัดทำทะเบียนข้อมูลหมู่บ้านฯ ส่งจังหวัด

4) ระดับจังหวัด รวบรวมทะเบียนข้อมูลหมู่บ้านฯ ที่อำเภอประเมินแล้วเป็น 3 ระดับ ส่งข้อมูลให้กรมการพัฒนาชุมชน

5.3 การประกาศหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

1) ระดับอำเภอสนับสนุนการจัดเวทีการประเมินระดับหมู่บ้าน และรับรองผลของหมู่บ้านเพื่อเสนอเป็นต้นแบบ และจัดทำทะเบียนข้อมูลหมู่บ้านฯ ส่งจังหวัด

2) ระดับจังหวัด ตรวจสอบ รับรองหมู่บ้าน และประกาศเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ส่งผลให้กรมการพัฒนาชุมชน จังหวัดดำเนินการประกาศเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจ

พอเพียงต้นแบบระยะเวลาการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
ต้นแบบมีระยะเวลา 2 ปี หลังจากการประกาศ

3) กรมการพัฒนาชุมชน รวบรวม สรุปผลของแต่ละ
จังหวัดเป็นภาพรวมของประเทศนำเสนอปลัดกระทรวงมหาดไทย
เพื่อทราบและเผยแพร่ข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

กรมฯ ทำแบบตัวอย่างให้หมู่บ้านได้กรอกข้อมูลที่เป็นผล
จากการประเมินและถอดบทเรียนการพัฒนา เพื่อเป็นข้อมูล
ให้หน่วยงานภาคีการพัฒนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์
จากข้อมูล เพื่อบูรณาการขับเคลื่อนการพัฒนาต่อไปให้เกิด
ความต่อเนื่อง เป็นชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 4

เครื่องมือในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

แกนนำชุมชน เป็นกลไกหลัก ในการขับเคลื่อนหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน ผู้นำ อช./อช. ผู้นำเยาวชน ผู้นำกลุ่ม/องค์กร/เครือข่าย เช่น กพสม./กพสต. ศอช.ต. ครอบครัว พัฒนา กลุ่มอาชีพต่างๆ/กลุ่ม OTOP กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนอื่นๆ ร่วมกับคณะทำงานหรือชุดปฏิบัติการ ระดับตำบล หรือ นักพัฒนา โดย กรมการพัฒนาชุมชน กำหนดให้ **ใช้เครื่องมือ** สนับสนุนการดำเนินงาน ดังนี้

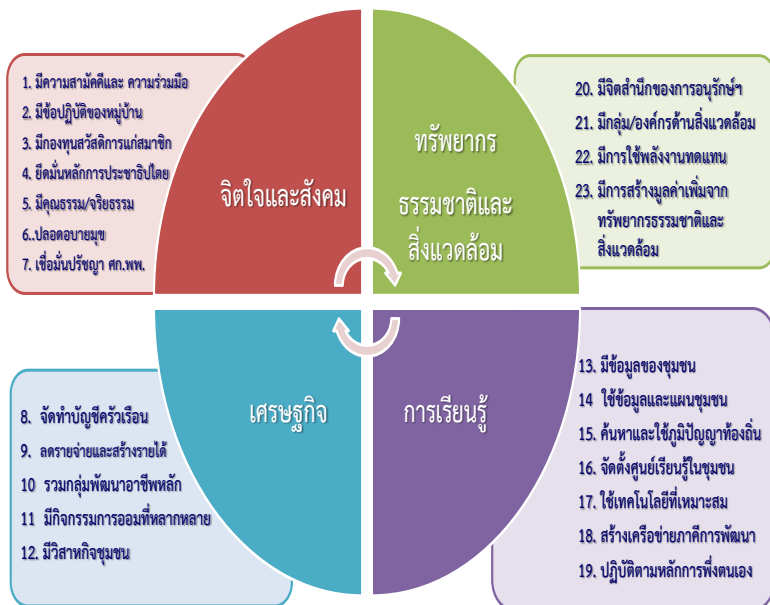
1) เครื่องมือในการประเมินศักยภาพ และวัดผลการพัฒนา ของหมู่บ้านเบื้องต้น ประกอบด้วย

1.1) เครื่องมือประเมินตามเกณฑ์ตัวชี้วัด 6x2 (6 ด้าน 12 ตัวชี้วัด)

1.2) เกณฑ์ประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของกระทรวงมหาดไทย

เกณฑ์การประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด

เป็นเครื่องมือหรือเกณฑ์การประเมินเพื่อจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาให้ตรงตามศักยภาพของหมู่บ้าน แยกเป็น 3 ระดับ คือ **“พออยู่ พอกิน”** เน้นที่ระดับครัวเรือน มีเป้าประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการพึ่งตนเองทำกิน ทำให้ ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ และมีการออม ผ่านเกณฑ์ประเมิน 10 - 16 ตัวชี้วัด

“อยู่ดี กินดี” เน้นที่ระบบการรวมกลุ่ม มีเป้าหมายประสงค์เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการ พัฒนาในรูปกลุ่ม การพัฒนารายได้ด้วยระบบกลุ่ม เพิ่มรายได้และขยายโอกาสคนในชุมชน ผ่านเกณฑ์ประเมิน 17 - 22 ตัวชี้วัด

“มีงาน มีชีวิต” เน้นที่ระดับหมู่บ้าน/ชุมชนและเครือข่าย มีเป้าหมายประสงค์เพื่อให้เป็นต้นแบบหมู่บ้านการบริหารการพัฒนาด้วยองค์กรเครือข่าย ในการยกระดับคุณภาพชีวิตเพิ่มโอกาสการประกอบอาชีพ จัดสวัสดิการชุมชน ผ่านเกณฑ์ประเมิน 23 ตัวชี้วัด

1.3) ดัชนีชี้วัดความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน (Gross Village Happiness : GVH)

การวัดความ“อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน (GVH) ด้วยการประเมินแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

เป็นเครื่องมือใช้ในการประเมินผลลัพธ์ของการพัฒนา โดยการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน แลกเปลี่ยนข้อมูลความเป็นจริงในชุมชน แล้วให้ลงคะแนนความเห็นระดับความสุขร่วมกัน โดยให้ดำเนินการต้นรอบหรือก่อนลงมือพัฒนา หมู่บ้านจะได้รู้ว่าองค์กรประกอบความสุขใดบ้างที่ต้องทำกิจกรรมหรือวางแผนในการพัฒนา และประเมินอีกครั้งเมื่อผ่านการพัฒนาในรอบ 1 ปี

2. เครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่

2.1) แผนชุมชน

2.2) ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

คุณประโยชน์ของศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่ 5

กระบวนการขับเคลื่อนการน้อมนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต

‘เศรษฐกิจพอเพียง’

เป็นปรัชญาที่ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน
ของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว
ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและ
บริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง
โดยฉะพวการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ทั่วกัน
โดยยุคโลกาภิวัตน์

เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่หนึ่ง

เศรษฐกิจพอเพียงเน้นอยู่บนพื้นฐานที่มั่นคงพอเพียงในระดับบุคคล
และครอบครัว คือ การศึกษา-ฝึกฝนในระดับครอบครัวเป็นหลัก
ในลักษณะที่สมาชิกในครอบครัวได้มีโอกาสในการดำเนินชีวิต
มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน มีความรักใคร่กลมเกลียว
และมีความซื่อสัตย์ในการดำเนินชีวิตด้วยการประพฤติดีและ
อดทนอดกลั้นใจกัน ด้วยการยึดมั่นความซื่อสัตย์และ

เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สอง

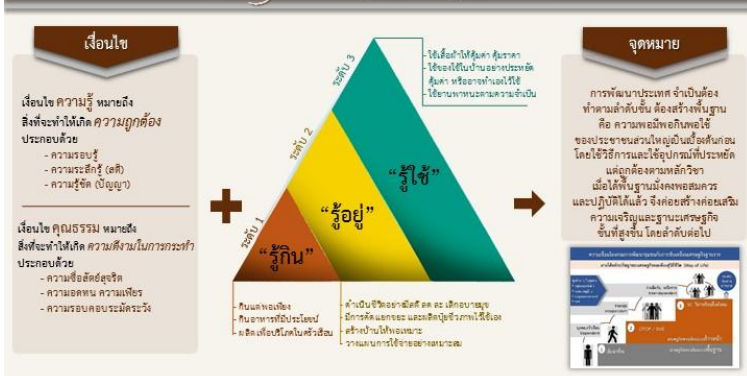
เศรษฐกิจพอเพียงเน้นย้ำว่าระดับความพอเพียงระดับกลุ่มหรือ
องค์กร คือ เมื่อบุคคล ครอบครัวมีความพอเพียงในระดับหนึ่ง
แล้ว ก็จะรวมกันไปในรูปแบบหรือสหกรณ์ เพื่อร่วมกัน
ดำเนินงานในด้านต่างๆ ทั้งด้านเกษตร การตลาด การเงิน
อสังหาริมทรัพย์ การศึกษา สิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยให้มีความร่วมมือ
จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาครัฐ และเอกชน

เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สาม

เศรษฐกิจพอเพียงเน้นย้ำว่าระดับความพอเพียงในระดับเครือข่าย คือ
เมื่อกลุ่มหรือองค์กร มีความพอเพียงระดับหนึ่งแล้ว ก็จะร่วมมือกับ
หน่วยงานภายนอกเพื่อการพัฒนาหรือสหกรณ์ การตลาด การเงิน
อสังหาริมทรัพย์ การศึกษา สิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยให้มีความร่วมมือ
จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาครัฐ และเอกชน

ระดับของเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่

1. ความเป็นมา

รัฐบาลได้ประกาศนโยบายยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ในทุกๆ มิติ เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล กระทรวงมหาดไทยจึงจัดทำโครงการ “ขับเคลื่อนการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต (way of life)” โดยการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจและน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต ไม่ใช่ชีวิตตามกระแสจนก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ มากมาย โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีการปรับคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 310/2560 ลงวันที่ 9 มีนาคม 2560 แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย (ศจพ.มท.) เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนโครงการในระดับพื้นที่ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นที่ปรึกษา ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้อำนวยการศูนย์ผู้บริหารหน่วยงานในสังกัดกระทรวงมหาดไทย และผู้แทนจากกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เป็นกรรมการ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน และที่ปรึกษาด้านการปกครอง สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการ และเลขานุการร่วม

2. แนวคิดหลัก (Theme) การดำเนินงาน

เพื่อน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณโดยการน้อมนำและเผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 ไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาความทุกข์ยากของประชาชน และสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขให้ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ และเกิดความยั่งยืน จึงกำหนดแนวคิด การดำเนินงาน คือ “สืบสานปรัชญาของพ่อ สานต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”

3. เป้าหมายการดำเนินงาน

ครอบคลุมพื้นที่ทั่วทั้งประเทศ 76 จังหวัด 878 อำเภอ 7,255 ตำบล 75,032 หมู่บ้าน และ 7,500 ชุมชน

4. กรอบกิจกรรมและระยะเวลาดำเนินการ

4.1) การค้นหาและเตรียมครูฝึกระดับอำเภอ ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม - เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560 โดยให้อำเภอจัดตั้งทีมครูฝึกระดับอำเภอเพื่อเผยแพร่สร้างความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปในพื้นที่ทุกหมู่บ้าน/ชุมชน โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของพื้นที่อำเภอ ซึ่งในแต่ละทีมครูฝึกประกอบด้วย 1) ข้าราชการ เช่น พัฒนาการอำเภอ ปลัดอำเภอ ท้องถิ่นอำเภอ ข้าราชการครู เกษตร 2) ผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น 3) ปราชญ์ชาวบ้าน หรือคนต้นแบบ 4) ผู้นำศาสนา มอบกรมการพัฒนาชุมชนอบรมทีมครูฝึกระดับอำเภอ ที่ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนของกรมการพัฒนาชุมชน อำเภอละ 5 คน รวม 4,390 คน

ครูฝึกระดับอำเภอ สร้างทีมและฝึกอบรมครูฝึกระดับตำบล ประกอบด้วย พัฒนาการ ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่ อบต. ผู้แทนกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน หรือหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่ ตามศักยภาพและความเหมาะสม

4.2) การฝึกอบรมหรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชน เวิร์ดครั้งที่ 1 เปลี่ยน Mindset ดำเนินการในช่วง เดือนกรกฎาคม ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2560 ให้ครบทั้ง 75,032 หมู่บ้าน และ 7,500 ชุมชนโดยครูฝึกระดับอำเภอและระดับตำบล ร่วมกัน

ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตแก่ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยให้ใช้รูปแบบทิวทยาการกระบวนการ เน้นให้ประชาชนเข้าใจจากตัวอย่างที่สำเร็จ เมื่อเข้าใจแล้วให้สามารถกำหนดกรอบชีวิต (ความรู้คู่คุณธรรม) ภายใต้การกำกับ ส่งเสริมและสนับสนุน จากคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการปฏิบัติการจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด (ศจพ.จ.) และระดับอำเภอ (ศจพ.อ.)

4.3) การนำไปปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต ทิมครูฝึกติดตามหรือจัดเวทีครั้งที่ 2 เพื่อให้ประชาชนได้ตั้งปณิธานรายบุคคล และให้มีสัญญาประชาคม (civil society) ของหมู่บ้าน/ชุมชน และ ศจพ.จ./ศจพ.อ. รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชน หมู่บ้าน/ชุมชน น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2560 เป็นต้นไป

4.4) หมู่บ้าน/ชุมชนประกาศตนเองเป็นหมู่บ้านที่ได้ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ สำหรับหมู่บ้านและชุมชนที่สามารถดำเนินการขับเคลื่อนให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 จะเป็นการประกาศโดยประชาชนเพื่อสร้างความดีถวายเป็นพระราชกุศล แต่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ส่วนประชาชนและหมู่บ้าน/ชุมชนอื่นๆ ที่อยู่ระหว่างการตั้งปณิธานและขับเคลื่อนกิจกรรมก็ดำเนินการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ จนเป็นวิถีชีวิต เมื่อเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายและมีความพร้อม ก็ให้หมู่บ้าน/ชุมชนประกาศตนเองต่อเนื่องต่อไป

5. โครงสร้างและกลไกการขับเคลื่อน

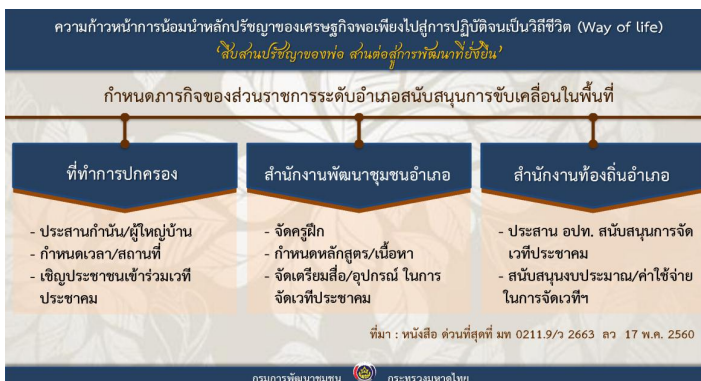
6. ขั้นตอนการดำเนินงาน :

1. การจัดประชุมมอบนโยบายและชี้แจงแนวทางการขับเคลื่อนการรื้อนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต เป็นการประชุมผ่านระบบวิดีโอทางไกล (Video Conference : VCS) และ DOPA Channel ในวันที่ 8 พฤษภาคม 2560 ณ ห้องประชุม 1 ศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย เพื่อรับทราบนโยบาย กรอบเวลา และเข้าใจกระบวนการขั้นตอนการขับเคลื่อนงานพร้อมกันทั่วประเทศ

2. กระทรวงมหาดไทยมีหนังสือสั่งการให้จังหวัดดำเนินการจัดประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (ศจพ.จ.) ในการสร้างความเข้าใจให้แก่คณะ ศจพ.จ. วางแผนและดำเนินการตามกรอบระยะเวลา และขั้นตอนการดำเนินงาน รวมทั้งให้รายงาน ศจพ.มท. ทราบทุกระยะตามแนวทางในคู่มือที่จัดส่งให้

3. จัดประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (ศจพ.อ.) เพื่อสร้างความเข้าใจการดำเนินงาน แต่งตั้งครูฝึกระดับตำบล จัดทำแผนปฏิบัติการสนับสนุนครูฝึกระดับอำเภอ อบรมถ่ายทอดความรู้แก่ครูฝึกระดับตำบล ครูฝึกระดับตำบลไปจัดเวทีถ่ายทอดความรู้การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตในระดับหมู่บ้านและชุมชน ให้ครบทุกพื้นที่โดยให้มอบภารกิจในการดำเนินงานดังนี้

7. การวัดผลสำเร็จ

1. **ประชาชน** ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต

วัดจาก จำนวนประชาชนที่ได้ตั้งปณิธานและประเมินผลการปฏิบัติตนเอง ผ่านเกณฑ์ตามแบบประเมินใน 3 ด้าน (เศรษฐกิจ, การดำรงชีวิต, ใช้ทรัพยากร) ไม่น้อยกว่า 9 ข้อ จาก 15 ข้อ

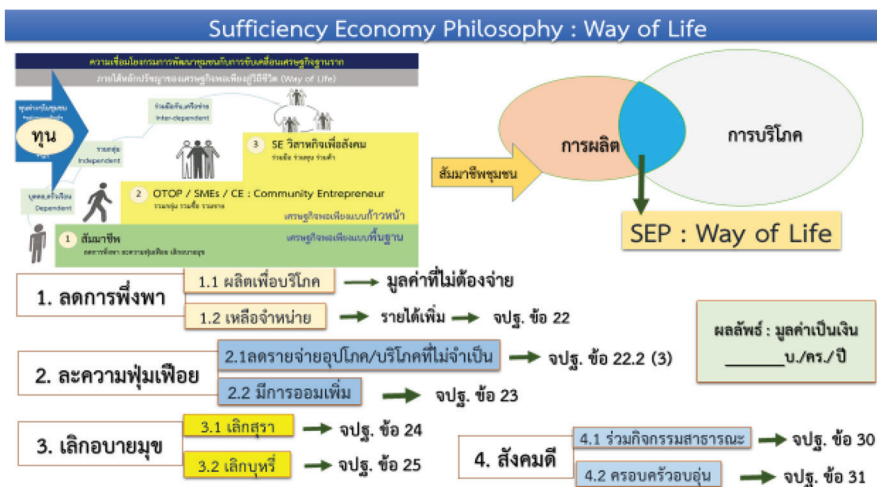

2. หมู่บ้าน/ชุมชน ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต
วัดจาก จำนวนหมู่บ้าน/ชุมชน ที่ได้ทำสัญญาประชาคมแล้วประเมินผลการปฏิบัติในภาพรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน และใช้เวทีประชาคมประกาศตนเอง ผ่านเกณฑ์ตามแบบประเมิน ใน 4 ด้าน (เศรษฐกิจ, การมีส่วนร่วม, ศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน, การบริหารจัดการทรัพยากร) ไม่น้อยกว่า 12 ข้อ จาก 20 ข้อ

อธิบายความเชื่อมโยงของการขับเคลื่อนปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต
(Sep : way of life) และการสร้างสัมมาชีพชุมชน ในหมู่บ้าน
เศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ภาพด้านล่าง นี้

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ
จนเป็นวิถีชีวิต (Sep : way of life) และการสร้างสัมมาชีพชุมชน
เป็นกิจกรรมของกรมฯ ที่ส่งเสริมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
ขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บุคคล ครุวัเรือน ลดการพึ่งพา ลดความฟุ่มเฟือย
เลิกอบายมุข โดยการสร้างสัมมาชีพชุมชนมุ่งเน้นให้เกิดอาชีพ
มีรายได้ ตอบสนองการผลิตในระบบเศรษฐกิจของชุมชน แต่สาเหตุ
สำคัญของปัญหาในชุมชนคือการบริโภคที่เกินตัวและบริโภค
ในสิ่งที่ชุมชนผลิตไม่ได้ หรือพฤติกรรมบริโภคตามกระแส
กิจกรรม Sep : way of life จึงมุ่งเน้นให้ประชาชนในชุมชน

เข้าใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมชีวิต สู่การลดการพึ่งพา
ความสะดวกฟุ่มเฟือย เลิกอบายมุข โดยกระบวนการบริหารจัดการ
ของชุมชน คือใช้เวทีชาวบ้านในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ
ขับเคลื่อนกิจกรรม จากภาพด้านบนจึงเป็นกิจกรรมขยายความ
ทับซ้อนของวงกลมการผลิต การบริโภคให้ได้มากที่สุด
ซึ่งสอดคล้องกับเครื่องมือการพัฒนาคุณภาพชีวิต (จปฐ.) ที่กรมฯ
ได้ส่งเสริมมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การให้ประชาชนรู้จักปลูกพืช
ผัก เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภค ทำสิ่งของใช้เอง เหลือกก็ขายทำให้เกิดราย
ได้ บริโภคในสิ่งที่จำเป็นเน้นปัจจัยสี่ ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ลด
ละเลิก อบายมุข เช่น บุหรี่ สุรา ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
และนำเงินที่เหลือจากการอดจากสิ่งของที่ไม่จำเป็นในการบริโภค
หรือจากการงดอบายมุข มาเป็นเงินออม ไว้ช่วยเหลือกันเอง
ในชุมชน การเรียนรู้เพื่อมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเหล่านี้
จะทำให้ครอบครัวอบอุ่น เกิดความรักความสามัคคี มีความร่วมมือ
ในการบำรุงดูแลสิ่งสาธารณประโยชน์ เกิดประโยชน์สุขส่วนรวม
และจากข้อมูล จปฐ. ข้อ 22, 23, 24, 25 สามารถประเมิน
เป็นตัวเงิน แสดงผลลัพธ์ของการพัฒนาได้

การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน โดยมุ่งจัดการ
ที่รากเหง้าของปัญหา คือ การผลิตในสิ่งที่ต้องบริโภคใช้สอย
ในครัวเรือน หรือในชุมชน หรือการบริโภคในสิ่งที่ชุมชนผลิตได้เอง
ไม่ต้องซื้อหามาจากภายนอก ลดพฤติกรรมตามกระแส บริโภค
ในสิ่งที่ไม่จำเป็น มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีความสมดุล
ระหว่างรายได้กับรายจ่าย หมู่บ้าน/ชุมชนจึงต้องมีระบบการ

สร้างการเรียนรู้ ใช้คุณธรรมในการบริหารจัดการชุมชน ผลของการส่งเสริมกิจกรรมเหล่านี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรม Sep : way of life จึงเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงไปกับการสร้างสัมมาชีพชุมชน ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับแนวทางของกระทรวงมหาดไทย ตามคู่มือ “การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต” เน้นให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ เข้าใจ และน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต “รู้จัก รู้ อยู่ รู้ใช้” เพื่อส่งเสริมให้เกิดความสามารถในการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพาจากภายนอก เพื่อเตรียมพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งใกล้และไกล เป็นการสร้างความพร้อมขั้นพื้นฐานอันมั่นคงในการพัฒนาในขั้นเศรษฐกิจพอเพียงระดับก้าวหน้า ต่อไป

ภาคผนวก

คำอธิบายตัวชี้วัด

1. ด้านจิตใจและสังคม 7 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

1.1 มีความสามัคคีและความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน หมายถึง มีการประชุม/จัดเวทีประชาคมเพื่อแก้ไขปัญหาหรือเพื่อการพัฒนา และคนในหมู่บ้าน/ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน

1.2 มีข้อปฏิบัติของหมู่บ้าน หมายถึง มีข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้คนในหมู่บ้าน/ชุมชนต้องปฏิบัติควรปฏิบัติและ/หรือข้อห้ามปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อให้เกิดความสงบสุข

1.3 มีกองทุนในรูปแบบสวัสดิการแก่สมาชิก หมายถึง หมู่บ้านมีกองทุนสวัสดิการแก่สมาชิกในชุมชน และมีการจัดสวัสดิการภายในหมู่บ้าน/ชุมชนที่ยากจน ด้อยโอกาสและคนที่ประสบปัญหา

1.4 ยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย หมายถึง คนในหมู่บ้าน/ชุมชนมีความตื่นตัวและรู้จักรักษาสีหน้าสีหลัง และเสรีภาพทางการเมืองและในฐานะพลเมืองของประเทศ

1.5 มีคุณธรรม/จริยธรรม หมายถึง หมู่บ้าน/ชุมชนยึดมั่นในคุณธรรม/จริยธรรมอันดีงาม ซึ่งคนในหมู่บ้าน/ชุมชนประพฤติตนและปฏิบัติร่วมกันในการดำรงชีวิต

1.6 คนในหมู่บ้าน/ชุมชนปลอดอบายมุข หมายถึง คนในหมู่บ้าน/ชุมชนปฏิบัติตนเพื่อลด ละ เลิกอบายมุข โดยวิธีการต่างๆ และไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข

1.7 มีความเชื่อมั่นในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงหมู่บ้าน/ชุมชนเรียนรู้ เข้าใจ และนำหลักการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต

2. ด้านเศรษฐกิจ 5 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

2.1 มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน หมายถึง คนในครัวเรือนมีการจัดทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย ของครัวเรือนเป็นประจำ

2.2 มีกิจกรรมลดรายจ่ายและสร้างรายได้ หมายถึง คนในหมู่บ้านมีการทำกิจกรรมเพื่อลดรายจ่ายในชีวิตประจำวัน และสามารถสร้างรายได้เพิ่มจากกิจกรรมดังกล่าวได้

2.3 การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพของหมู่บ้าน หมายถึง คนในหมู่บ้านมีการเรียนรู้ ปรับปรุง และพัฒนาการประกอบอาชีพร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งในด้านการผลิต การตลาด การจัดการ และเงินทุน เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น

2.4 มีกิจกรรมการออมที่หลากหลาย หมายถึง หมู่บ้านมีการส่งเสริมให้คนในหมู่บ้านเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ และ/หรือส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ พัฒนารูปแบบการออมเงินให้หลากหลาย (กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มออมทรัพย์สัจจะ กองทุนหมู่บ้าน เยาวชน) เพื่อนำไปลงทุน

2.5 มีการดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มที่มีการดำเนินงานในลักษณะเดียวกับรูปแบบวิสาหกิจชุมชน หมายถึงหมู่บ้านมีการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มที่มีการดำเนินงานในลักษณะเดียวกับรูปแบบวิสาหกิจชุมชน

3 ด้านการเรียนรู้ 7 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

3.1 มีข้อมูลของชุมชน หมายถึง มีกระบวนการจัดเก็บรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ของชุมชน

3.2 มีการใช้ประโยชน์จากข้อมูลชุมชนและแผนชุมชน หมายถึง ใช้ข้อมูลของหมู่บ้านในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งเป็นแผนที่แสดงถึงทิศทาง แนวทาง วิธีการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน

3.3 มีการค้นหาและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างคุณค่า หมายถึง หมู่บ้านมีกระบวนการสืบค้น รวบรวม จัดหมวดหมู่ และเรียนรู้จากความรู้หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่น และใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มคุณค่าหรือมูลค่า

3.4 มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชน หมายถึง หมู่บ้านมีการจัดสถานที่สำหรับเป็นศูนย์เรียนรู้ให้คนในและนอกหมู่บ้านได้ค้นคว้าหาความรู้ เรียนรู้ องค์ความรู้ และใช้ความรู้ในการดำรงชีวิต

3.5 มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน หมายถึง มีกิจกรรมการเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ โดยคนในชุมชนหรือนอกชุมชน และมีการนำไปใช้อย่างเหมาะสมและเกิดความคุ้มค่า

3.6 มีการสร้างเครือข่ายภาคีการพัฒนา หมายถึง หมู่บ้านมีกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่าย ในระดับกลุ่มและ/หรือระดับหมู่บ้านเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร ประสานงานและทำกิจกรรมต่างๆ

3.7 มีการปฏิบัติตามหลักการของการพึ่งตนเอง หมายถึง คนในหมู่บ้าน “คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น”

4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

4.1 จิตสำนึกของการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง หมู่บ้านมีการสร้างจิตสำนึกดูแล รักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน

4.2 มีกลุ่ม/องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง หมู่บ้านมีกลุ่ม/องค์กรที่คนในหมู่บ้านร่วมกันทำกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับกลุ่ม/องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ

4.3 มีการใช้พลังงานทดแทนที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน หมายถึง หมู่บ้านมีกระบวนการส่งเสริมให้คนในหมู่บ้านเรียนรู้ ทดลอง และเลือกใช้พลังงานทดแทนต่างๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสภาพเศรษฐกิจ

4.4 มีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง หมู่บ้านมีกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน

แบบประเมินตนเอง (Checklist/Guideline) ของครีวี่เรือนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต

กิจกรรม	เปรียบเทียบ	
	ก่อนดำเนินการ	หลังดำเนินการ
1. ด้านเศรษฐกิจ		
• ทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายอย่างสม่ำเสมอ	☐	☐
• วางแผนการใช้จ่ายและจัดสรรค่าใช้จ่ายตามเหมาะสม	☐	☐
• ออมเงินไว้ใช้ยามฉุกเฉินจำเป็น	☐	☐
• มีกิจกรรมลดรายจ่าย เพิ่มรายได้	☐	☐
2. ด้านการดำรงชีวิต		
• มีความสุข พอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่	☐	☐
• มีความรัก ความอบอุ่น มีกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว	☐	☐
• มีสุขภาพกายและใจดี	☐	☐
• ประกอบสัมมาชีพ ดำรงชีวิตด้วยความขยันหมั่นเพียร ประหยัด และซื่อสัตย์สุจริต	☐	☐
• สมาชิกในครัวเรือนไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุขอื่นๆ	☐	☐

เปรียบเทียบ	
กิจกรรม	ก่อนดำเนินการ หลังดำเนินการ
มีการวางแผนในการดำเนินชีวิต พยายามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในครัวเรือน	☐
ใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ	☐
เป็นแบบอย่างที่ดีของครอบครัว/บุคคลทั่วไป	☐
3. ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร	
ผลิตอาหารที่ปลอดภัยไว้บริโภคในครัวเรือน	☐
นำทรัพยากรที่เหลือใช้มาสร้างมูลค่า	☐
มีการเรียนรู้และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต	☐
คะแนนรวม	

หมายเหตุ 1. ครัวเรือนประเมินตนเองก่อนและหลังการรื้อนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

2. กาเครื่องหมาย ✓ ในกิจกรรมที่ดำเนินการ

3. ในการประเมินตนเองมีคะแนนเต็ม 15 คะแนน (กิจกรรมละ 1 คะแนน) โดยต้องมีการทำกิจกรรมครบทั้ง 3 ด้าน และได้คะแนนรวมไม่ต่ำกว่า 9 คะแนน (ร้อยละ 60) จึงจะผ่านการประเมิน

แบบประเมินตนเอง (Checklist/Guideline) ของหมู่บ้าน/ชุมชน ในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต

กิจกรรม		เปรียบเทียบ	
		ก่อนดำเนินการ	หลังดำเนินการ
1. ด้านเศรษฐกิจ			
• สนับสนุนครัวเรือนให้มีการออม		☐	☐
• ครัวเรือนมีการประกอบอาชีพโดยคำนึงถึงศักยภาพและทรัพยากรในหมู่บ้าน/ชุมชน		☐	☐
• มีการสร้างงานในหมู่บ้าน/ชุมชนเพื่อลดการอพยพแรงงาน		☐	☐
• หมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ มีพลังในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้ด้วยตนเอง และมีการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างต่อเนื่อง		☐	☐
2. ด้านสนับสนุนการมีส่วนร่วม			
• มีการรวมกลุ่มและองค์กรที่เข้มแข็งในชุมชน		☐	☐
• มีเวที/กิจกรรมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น องค์ความรู้ในหมู่บ้าน/ชุมชน		☐	☐
• มีแกนนำหมู่บ้าน/ชุมชน ประชาชน ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน นักวิจัยชุมชนเข้มแข็ง		☐	☐

กิจกรรม	เปรียบเทียบ	
	ก่อนดำเนินการ	หลังดำเนินการ
• มีเครือข่ายการพัฒนาที่ร่วมมือ ช่วยเหลือ แบ่งปันกัน • มีการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน • มีความสามัคคีและความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ☐ ☐	☐ ☐
3. ดัชนีศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน		
• มีฐานข้อมูลหมู่บ้าน/ชุมชนที่จัดเก็บเป็นระบบ ทั้งทุนทางสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	☐	☐
• มีศูนย์เรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ และมีวิทยากรที่พร้อมถ่ายทอดองค์ความรู้	☐	☐
• คนในหมู่บ้าน/ชุมชนมีความเอื้ออาทร แบ่งปันกัน มีจิตสาธารณะ สามัคคี ร่วมพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างต่อเนื่อง	☐	☐
• อนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และสืบต่อวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น	☐	☐
• บริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างยั่งยืน	☐	☐
• สมาชิกในชุมชนเข้าถึงบริการสุขภาพที่ดีตามเจ็บป่วย	☐	☐

กิจกรรม	เปรียบเทียบ	
	ก่อนดำเนินการ	หลังดำเนินการ
• ปลอดภัย • ค้นหาและใช้ภูมิปัญญาในการสร้างคุณค่า • รวบรวมและจัดทำเอกสารเพื่อการเผยแพร่ความรู้	☐	☐
4. การบริหารจัดการทรัพยากร		
• มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับหมู่บ้าน/ชุมชน	☐	☐
คะแนนรวม		

หมายเหตุ 1. หมู่บ้าน/ชุมชนประเมินตนเองก่อนและหลังการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

2. กาเครื่องหมาย ☒ ในกิจกรรมที่ดำเนินการ

3. ในการประเมินตนเองมีคะแนนเต็ม 20 คะแนน (กิจกรรมละ 1 คะแนน) โดยต้องมีการทำกิจกรรม ครบทั้ง 3 ด้าน และได้คะแนนรวมไม่ต่ำกว่า 12 คะแนน (ร้อยละ 60) จึงจะผ่านการประเมิน

บรรณานุกรม

มูลนิธิพระดาบส. คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาท
และพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.
กรุงเทพฯ : 2551

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. เศรษฐกิจพอเพียง
สู่สิ่งแวดล้อมทางการดำรงชีวิต. กรุงเทพฯ : 2552

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. แนวทางการดำเนินงาน
พัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ.
กรุงเทพฯ : 2558

- 1) สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย คู่มือ การน้อมนำ
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็น
วิถีชีวิต กรุงเทพฯ. 2560
- 2) กรมการพัฒนาชุมชน แบบสอบถาม ข้อมูลความจำเป็น
พื้นฐาน ปี 2560 - 2564 กรุงเทพฯ. 2559

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายอภิชาติ โตดิลกเวชช์	อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน
นายอรรษิษฐ์ สัมพันธรัตน์	รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน
นายทวีป บุตรโพธิ์	รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน
นายณรงค์ ปุ้ยศิริ	รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน
นายโชคชัย แก้วป่อง	ผู้อำนวยการสำนักเสริมสร้าง ความเข้มแข็งชุมชน

คณะทำงาน

นายจำเริญ แหวนเพชร	ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริม การบริหารจัดการชุมชน
นางบุบผา เกิดรักษ์	นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
นางสาวนิรัตน์ เกื้อแสง	นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
นายเกียรติภูมิ พิมพ์สาส์	นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
นายอนันต์ เลิศแสง	นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
นายวีรกิตต์ เพชรโชติ	นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. 2560

จำนวนพิมพ์ 10,000 เล่ม

จัดทำโดย :

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 ชั้น 5
อาคารรัฐประศาสนภักดี ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210
เว็บไซต์ www.cdd.go.th

ออกแบบจัดพิมพ์ :

บริษัท สไตล์ครีเอทีฟเฮ้าส์ จำกัด
32/152 ซอยรามอินทรา 65 ถนนรามอินทรา
เขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ 10230
โทรศัพท์ 0 2945 8051-3 โทรสาร 0 2945 8057
e-mail : stylecreative@gmail.com, www.style.co.th

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550

อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 ถนนแจ้งวัฒนะ

แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

www.chumchon.cdd.go.th